

A lépfene

A lépfene vagy anthrax baktérium által okozott fertőző betegség, mely természetes körülmények között minden melegvérű állatot, elsősorban a kérődzőket veszélyeztet, de a beteg állatokkal vagy fertőzött állati termékekkel való közvetlen érintkezés révén az emberben is kialakulhat. Az ember fertőzése a bőrön, a légutakon vagy a gyomor-bélrendszeren keresztül történhet, ennek megfelelően beszélhetünk bőr-, bél- vagy tüdő-anthraxról. A pontos diagnózist a klinikai kép valamint a kórtörténet ismeretében, a kórokozó kimutatásával lehet felállítani.

A lépfene vagy anthrax betegség általában az állatokat betegíti meg, azaz egyfajta zoonózis (állatról emberre is terjedő betegség). A betegség neve abból a megfigyelésből származik, hogy a véráramfertőzés következtében a beteg állatok lépe megnagyobbodik, és feketés-barnásan elszíneződik. A betegség előfordulása elsősorban a meleg éghajlatú országokra jellemző, és főként a kérődzőket (szarvasmarha, juh, kecske és ló) érinti. A humán megbetegedéseket általában olyan embereknél regisztrálják, akik munkájuk kapcsán fertőzött állatokkal vagy állati termékekkel, állatbőrökkel, hússal, tejtermékekkel kerültek kapcsolatba. A spórák ugyanis megtapadhatnak például az állatok szőrszállain vagy bőrén, az állati termékek feldolgozása során szennyezhetik a termékeket, és a lenyúzott bőrön/szőrön is hosszú éveken át megőrzik fertőzőképességüket. Szerencsére emberben ritkán fordul elő a betegség. Magyarországon az 1990-es években már évente átlagosan csak egy-két elszigetelt esetre van példa.

A kórokozó

Bacillus anthracis Gram-pozitív, pálcika alakú, aerob körülmények között (oxigén jelenlétében) spóráképző bacillus. A spóra formában a baktérium igen szélsőséges körülmények között (kiszáradás, hideg-meleg stb.) is képes túlélni, és számára kedvező feltételek esetén újra aktívvá válik. A kórokozó az immunrendszer számára gátat jelentő tokot képez, és méreganyagokat termel. A vérárammal a test minden részébe eljutva vérzéses gyulladást okoznak, elsősorban a behatolási kapu, a tüdő, bél vagy a bőr szövetében.

Lappangási idő és tünetek

A lappangási idő és a tünetek fajtája nagyban függ a fertőződés helyétől.

Az embernél a bőr-anthrax a leggyakoribb, amikor is a lépfene spórái apró sérülésen keresztül jutnak a szervezetbe. A fertőzés és az első tünetek megjelenése között 1-7 nap telhet el. A behatolás helyén a bőrön rovarcspíshöz hasonló, viszkető, apró piros csomó jelentkezik. Ebből 1-2 nap elteltével hólyagocskák fejlődnek. A betegség során egyre több ilyen hólyagocskák jelennek meg, melyek jellegzetes, fájdalommentes, 1-3 cm-es átmérőjű lépfene-karbunkulussá (pokolvar) olvadnak össze. Ezek közepe később feketésen elszíneződik. A fertőzött területhez közeli nyirokcsomók megduzzadnak. Kezeletlen esetben nagy a veszélye a véráramfertőzés kialakulásának, ezért a kezeletlen bőr-anthrax esetek 20 %-ban vezetnek halálhoz, de antibiotikum kezelés mellett a betegség jól gyógyul.

Az embernél normál körülmények között sokkal ritkább a tüdő-anthrax, amikor a fertőzés a spórák belélegzésével történik. A lappangási idő 1-60 nap között változhat. A betegség kezdeti tünetei lázas megfázáshoz hasonlóak, a magas láz és hidegrázás mellett a beteg légszomjra panaszkodik, majd gyors lefolyású, véres köpet ürítésével párosuló mellkasi gyulladás alakul ki. Ez a kórforma kezelés nélkül 1-2 nap alatt halált okoz.

A fertőződés a beteg állat nyers húsának vagy forralatlan tejének fogyasztása útján is bekövetkezhet, a kórokozó szájon át történő bejutását követő 17 nap múlva jelentkezhetnek az első tünetek. A fertőzés kezdeti jelei: étvágytalanság, láz, hasfájás, majd véres hányás, ill. a bélgyulladás miatt véres széklet ürítése. Kezelés nélkül a betegek 20-60 %-a meghal.

Lépfenére kell gyanakodni, ha az említett tünetek mellett tudomásunk van arról, hogy a beteg fertőzött állatokkal érintkezhetett. A pontos kórok gyors megállapításához a beteg ember bőrelváltozásából, vérmintájából, köpetéből mintát vesznek, és mikroszkóp alatt, valamint tenyésztéssel azonosítják be a kórokozót.

A kórokozó emberről - emberre nem terjed.

Kezelés, megelőzés, oltások

A kezelés során, amelyet a lehető leghamarabb el kell kezdeni, antibiotikumot adnak a betegeknek, akiket csak a betegség súlyos szövődményeinek veszélye miatt kezelnek kórházban, egyébként a környezetükre nem veszélyesek. A beteg ellátása során a fertőző betegségekhez szokásos higiénés szabályokat be kell tartani. A betegség megjelenését vagy akár gyanúját az orvosnak az illetékes hatóságok felé azonnal jelentenie kell.

Az elsődleges megelőzést szolgálják azok a hazánkban évtizedek óta működő állategészségügyi intézkedések, melyek révén az állatállomány mentességét igyekeznek fenntartani. A legelőre hajtandó állatok vakcinázása manapság is gyakorlat. Természetesen kerülendő bármilyen elhullott vagy beteg állattal való érintkezés.

Az emberek számára kifejlesztett, törzskönyvezett oltóanyag a mellékhatások és kockázatok, valamint a ritka előfordulás miatt sem Magyarországon, sem más európai országban nincs forgalomban.

Az USA-ban a legveszélyeztetettebb katonai alakulatokat évek óta engedélyezett vakcinával oltják.